

סימן עג

עקיבא כהן

טבריה

פרשת תרומה וגועדתי לך שם ודברתי אתך וכו' את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל, רש"י ז"ל כתב ואת כל אשר וכו' הרי וי"ו זו יתירה וטפלה וכמוהו הרבה במקרא וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא עד כאן. ודבריו תמוהים שלא נזכר בקרא ואת בוי"ו והרא"ם ז"ל כתב עליו חפשתי בכמה ספרי תורה ולא מצאתי זה ע"כ וה' שפתי חכמים ז"ל כתב אע"פ שאין כתיב ואת בוי"ו בס"ת של רש"י היה כתיב בוי"ו על פי המסורת ע"כ. וביותר תמוה הדבר שגם הראב"ע ז"ל אויל אחרי רש"י שכתב בז"ל וטעם וי"ו ואת כל אשר אצוה ככה הוא מלת דברתי משרת בעבור אחרת כאילו כתוב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ולא הזכיר הדבר המדובר והטעם שאדבר אתך להודיע סודי ולהשיב על שאלתך. ודברתי את כל אשר אצוה אותך וכו' ע"ש וה' אבי עזר ז"ל שעל הראב"ע כתב עליו בז"ל וכן נמצא ברש"י ותימה שלא נמצא כן לפנינו בכל ספרי הגולה ואף בעל אור תורה ושאר מגיהים לא הביאו כלל גירסא זו ע"ע.

והנה מה שרצה השפ"ח ליישב שבס"ת של רש"י כתיב ואת בוי"ו הוא דוחק גדול ולא מתקבל על הדעת חדא איך נגיד על רש"י שכל רז לא אניס מניה וכל בית ישראל הולכים לאור פירושו על תורה שבכתב ושבעל פה עד שאמרו עליו שעל כל אות ואות בדבריו צריך לשבת שבע נקיים ויהיה בס"ת שלו דבר שלא נמצא בכל ספרי הגולה ואיך תלמיד הקטן שבתלמידיו לא העיר אזנו על כך. שנית מה יאמר על הראב"ע הרי הראב"ע מקום כבודו בספרד ואם גם בס"ת שלו היה ואת בוי"ו איך לא תתודע הגי' הזו לחכמים שבזמנם חכמי צרפת מקום רש"י וחכמי ספרד מקום הראב"ע ובודאי לא היה נעדר מקומה בספרי המגיהים והיו מעירים שישנה גי' כזאת.

וראיתי לה' מנחת שי ז"ל שכ' ותמהני על שלשה גדולי הדור שהם חכמים גדולים אבן עזרא ורש"י וחזקוני שפי' ואת כל אשר בוי"ו דומה שכן היה כתוב בספריהם. כבר עיינינו להא מילתא ואשכחנא לה במסרה רבתה דחשוב להדין פסוקא בהדי תלתא דכתיב בהו צוואה את כל אשר ותרתי אחריני אינון בלא וי"ו וליכא דוכתא לפלוגתא ע"כ והנה מה שהקדים המ"ש אבן עזרא לרש"י אע"ג שרש"י הוא קדים לאבן עזרא והרי לפניך שכל דברי הראב"ע בפסוק הזה הם

מכוונים על דברי רש"י ויתכן כוונתו כדי להגדיל התמיהה שאבן עזרא הוא חוקר גדול ומבקר וראש ואדון כל הפשטנים ולא יסכים לאיזה פירוש בקרא עד שיבדוק אותו היטב היטב לפי הפשט ואיך בזה נתפש וטרח הוא ורש"י לפרש ואת בוי"ו ולא הרגישו שאין הגי' זאת אמתית ומה שסיים המ"ש שבמסרה נראה ברור בלי וי"ו לפ"ז לא יתכנו דברי השפ"ח שאמר על פי המסורת שהרי במסרה נראה להיפך. ובחפשי במפרשים נודמן לידי ספר מודע לבינה שנקרא בפנים הספר בשם הבנת המקרא שכ' על דברי רש"י אלו וז"ל ומ"ש הרב ואת כל אשר וכו' הרי וי"ו זו יתירה וכו' כל הדיבור הזה ליתא ברש"י כת"י אשר לי ותמורתו כתיב שם את כל אשר אצוה את כתיב בלא וי"ו וגם ברש"י כת"י שהיה ביד החכם. רש"ד לא גרס כן עכ"ד והנה לא העלה בזה ארוכה חדא מה יענה להראב"ע וחזקוני שדבריהם סביב רש"י יתהלכון וגירסת הראב"ע ברש"י יותר נכונה כי הוא היה בזמן רש"י בשנותיו האחרונות ובפירש"י שבידו לא שלטו הרבה ידי המעתיקים שנית אם בגי' שבכת"י אשר לו כתוב את בלא וי"ו הוא תמוה מאד שמהיכי תיתי לומר שיש וי"ו עד שהוצרך לומר את כל אשר אצוה את כתיב בלא וי"ו וקרוב הדבר לודאי שהמעתיק הוא מדעתו אחרי שלא ירד לסוף דעתו של רש"י מחק הגי' הנפוצה בכל החומשים ובמקומה כתב הערתו בסתם אכן לאו כל כמיניה של מעתיק שיתקן כמו שעושה בשלו.

ועוד ראיתי בספר הנקרא ספר הזכרון (חסר תחלת הספר ולא נודע למי מקדושים) שכתב על דברי רש"י בז"ל כן הוא בנוסחאות הישנות ויש גוססאות שכתוב בהן את בלא וי"ו ונוסחאות שנכתב בהן הפסוק ולא פירש עליו דבר ועל זאת הנוסחא דחקו לתקן מה שלא יוכל לתקן, ונוסחאות שלא נכתבה בהן כל עיקר לא הכתוב ולא פירושו וחתרתי לפרש ולהשיב אל היבשה אחת מכל הנוסחאות האלה ולא יכולתי. אבל אחר בקשת המחילה על היותי שולח לשוני בספר משיח ה' אומר אני שספר טעות עליה הרב ז"ל היה כתוב בו ואת בוי"ו וכן נראה שהיה כתוב בספר ראב"ע ז"ל ולכן הוזקק לפרש עליה מה שכתוב בנוסחא הראשונה שכ' גוסף על שהלשון ההוא אין ספר שהוא לשון הרב ז"ל וטבע לשונו הצח והמתוק הידוע ונכר למורגלים בו ע"כ ופלא איך הסתפק בזה ששני ענקים כאלה נודמנו להם ספרים מוטעים ולא הרגישו בטעותם.

והנה לפני שנביא לפני הקורא מה שנראה לי בכוונת רש"י יש להקדים כמה הערות בדברי רש"י והראב"ע. ראשית מה שנקט רש"י בל' הרי וי"ו זו יתירה. וגו' הוא שפת יתר שהלשון הזה נאמר על דבר שהוא לא בולט לעיני הקורא או על דבר שלא ידענו ממנו עד עכשיו ובשקט היה לרש"י לומר וי"ו זו יתירה כה תפתר וכו' שנית מה שאמר וטפלה שהיא באמת טפלה בדבריו וכי לא היה מספיק לומר יתירה לבד שלישית שנקט וכה תפתר לשון פתרון הנאמר על

חידה או חלום שתלויים במחשבה ודמיון והי"ל לומר וכה תפרש או כה תדרש, רביעית אחרי שיש לה פתרון א"כ איננה מיותרת ואיך אמר לפני זה וכמוה הרבה יש במקרא שמשמע וי"ו יתירה בלי טעם הרי באה ללמדנו מה שהוא חמישית בפתרונו תופש תיבת ואת ומכניס משפט שלם ואחר כך שוב חוזר על את כל אשר וכו' בלי וי"ו וכהאי גוונא בדברי הראב"ע אחרי שמוריד תיבת ודברתי בפעם השניה הוא ממשיך את בלי וי"ו ועוד לפי פי' הראב"ע ודברתי משרת בעבור אחרת כאילו כתוב א"כ לא יישב כלום שגם בלי וי"ו ואת אפשר לפרש כך ואם כו' הוי"ו מושכת ופירושה וגם הנה הוא לא מבטא את זה ובכוונתו לתת מלת ודברתי אפילו שאינו כתוב. עי' הראב"ע פ' וישלח בפ' והכני אם על בנים וכו'. ולפי חומר הנושא מלאני לבי להביא לפני הקורא מה שנ"ל בס"ד לומר בזה וראשית אומר אני שדברי רש"י אלה ואת וכו' הם שייכים אחרי סוף הדיבור הראשון ונועדתי כשאקבע וכו' לדבר אליך ואת כל אשר אצוה וכו' הרי וי"ו זו יתירה וכו' עד סוף הדיבור וכולו מאמר אחד באותיות ועירות של רש"י ורק המגיהים שחשבו אותו לדיבור בפני עצמו איחרו אותו בסוף לפי סדר הפסוק ומזה נבע כל הקושי ואי הבנה בדבריו ואם כנים אנחנו בזה נבוא לבאר דבריו כך שלפני רש"י ישנה קושיא על וי"ו של ודברתי אתך וכו' שאיננה מתאימה כאן אחרי שכל עיקר הועדת מקום הוא רק כדי לדבר אתו שם וכן תמצא לקמן בפ' תצוה אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ורש"י שם פי' כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבענו ועי' לשפ"ח בכו' שלא תאמר אועד לך שמה לחוד ולדבר אליך לחוד ע"ש ולכך התחכם רש"י אחר שנקט בדבריו לדבר אליך וממילא הוי"ו של ודברתי היא לא במקומה וס"ל לרש"י שהיא באה ללמד על סוף הפסוק את כל וכו' ולכן סיים רש"י תיכף ואת כל אשר וכו' שהטיל הוי"ו של ודברתי על את והדר מפרש ואזיל מה באה ללמדנו ואיך נסביר אותה ולהכי אומר רש"י הרי וי"ו זו מורה באצבע על הוי"ו שנתנה בתוך דבריו על את כל וכו' שהיא יתירה וטפלה יתירה במקומה וטפלה שנטפלת לתיבת אחרת וכמותו הרבה במקרא שיש וי"ו מיותרת ששייכת לאשר נזכר אחרי זה וכה יהיה פתרונו שבאה לנעוץ המשפט את כל אשר וכו' בסמוך למילת דיבור לומר לך כאילו הכפיל מילת דיבור פעמים לדבר אליך ואת אשר אדבר עמך שם את כל וכו' לבני ישראל הוא והי' לאפוקי משה אם היה הדבר בשבילו לבד שלזה אין צורך בהודעת מקום ועי' רש"י בפ' תצוה בפסוק ונועדתי שמה לבנ"י וכו' אתועד עמם בדיבור כמלך וכו' והי' שרש"י אזיל לשיטתיה שהועדת מקום אינה אלא עבור ישראל וא"כ אחר שאמר אועד לכם לדבר אליך איך שוב אמר ונועדתי שמה לבנ"י שמשמע שבא להוסיף על הראשון ולכן פי' שזה נתינת טעם למה בכלל צריך קביעת מקום הלא כל הארץ מלא כבודו לוי"א כמלך וכו'.

ומעתה נבוא להראב"ע שאחרי שיישב קושית רש"י שני כתובים מכחישים זה את זה וכו' ועל זה אמר לא אבין איך יכחיש וכו' סיים על דברי רש"י האמורים בהתחלה והשאירם לבסוף שהוא ענין של דקדוק וכך אומר. הראב"ע וטעם וי"ו ואת וכו' ר"ל מה שרש"י נותן וי"ו היתירה. על סוף הפסוק וכאלו כתוב ואת וכו' ככה הוא לא כמו שהוא מפרש שוי"ו הכפילה מילת דיבור ושהיא נתינת גבול לדיבור. כי מלת ודברתי משרת בעבור אחרת כאילו כתוב וגמצא כאילו נכתב עוד הפעם ודברתי את כל אשר אצוה וכו'. וכוונת הכתוב או שאדבר אתך והי' להודיע לו סודות ולהשיב על שאלותיו או שאדבר את כל אשר אצוה וכו' והראב"ע סובר שקביעת מקום היה גם בשביל משה לחוד וכן נראה מדבריו בפ' תצוה בפסוק אשר אועד לכם וכו' ע"ע. וכן נראה דעת החוקוני שכתב בז"ל את כל אשר וכו' פי' ודברתי אתך מעל הכפרת וגם אדבר עמך שם את כל אשר אצוה וכו' ע"כ הרי שלא נקט ואת בניו אבל בתוך דבריו מפרש כשיטת הראב"ע כנ"ל.

סימן עד

הרב צבי מאיר פוגל הי"ו

בני ברק

ראיתי בירחונכם חודש אב תש"ל מאמרו של הרב דוד רקמן. ומכיון שביקש במאמרו „שכדאי שגדולי הרבנים קוראי ה„אור תורה“ יעיינו בזה לבאר כל פרטי הדברים“, אמרתי אם כי איני מגדולי הרבנים ואף לא מן הקטנים, אענה אף אני חלקי כפי אשר יורוני מהשמים.

בראשית דבריו הביא קר' התוס' (סוטה ג:) לר' ישמעאל דס"ל וקינא את אשתו רשות. ור"ע אומר חובה, וכן לה יטמא לר"י רשות, ור"ע אומר חובה לעולם בהם תעבודו לר"י רשות ולר"ע אומר חובה, א"כ איך אמרינן במס' מכות תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני, ולר"י דאמר רשות בציר להו ולר"ע טפו ליה. והביא לתרץ בשם מה ששמע כשלמד בישיבה. ובאמת יעיין בחידושי חת"ס גיטין ל"ח שהביא תי' זה בשם הגאון ר"א ברודא, ועיי"ש עוד שהגאון ה"ג ר' דוד דייטש הקשה לו לשמואל דס"ל המשחרר עבדו עובר בעשה וגם ס"ל כר"י גבי ציצית דד' מצות הם א"כ טפי ליה תרי"ג מצות. ותי' לו הח"ס ששמואל ס"ל קריאת שמע דרבנן וחסר לו מן התרי"ג מצות ק"ש ומכניס במקומה לעולם בהם תעבודו, וניחא איך ס"ל גם כר"י בציצית ארבעתן מצות הם.